

CRNA GORA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

Broj: 01-023-1417/18-11

Podgorica, 18. decembar 2018. godine

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE
O NACRTU STRATEGIJE ZA UNAPREĐENJE KVALITETA ŽIVOTA
LGBTI OSOBA U CRNOJ GORI 2019-2023

I UVOD

Shodno Programu rada Vlade Crne Gore za 2018. godinu, Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2018 - 2020, ustanovljena je obaveza izrade Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023.

U skladu sa navedenom obavezom, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, na osnovu člana 41 stav 1 Zakona o državnoj upravi (Sl. list RCG, br. 38/03 i Sl. list CG, br. 22/08 i 42/11) i člana 55 Uredbe o organizaciji rada državne uprave (Sl. list CG, br. 06/15 i 80/15) donijelo Rješenje o formiranu Radne grupe za izradu Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 u sastavu:

1. Blanka Radošević Marović, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - predsjednica;
2. Ranko Andrijašević, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - zamjenik predsjednice;
3. Marijana Vujović, Ministarstvo unutrašnjih poslova - članica;
4. Senka Klikovac, Ministarstvo zdravlja - članica;
5. Vesna Cimbalević, Ministarstvo rada i socijalnog staranja - članica;

6. Dragana Marković, Ministarstvo evropskih poslova - članica;
7. Krsto Vukadinović, Ministarstvo sporta - član;
8. Petar Kovačević, Ministarstvo kulture - član;
9. Martin Prenkočaj, Ministarstvo prosvjete - član;
10. Tamara Pavićević, Uprava policije MUP-a - članica;
11. Edina Serhatlić, Zajednica opština Crne Gore - članica;
12. Danijel Kalezić, NVO Kvir Montenegro - član;
13. John M. Barac, NVO LGBTIQ Socijalni Centar - član;
14. Jelena Čolaković, NVO Juventas - članica;
15. Bojana Jokić, NVO LGBT Forum Progres - članica.

Zadatak Radne grupe je bio da pripremi Nacrt Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 do 31. jula 2018. godine.

Radna grupa je otpočela sa radom 3. aprila 2018. godine.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u skladu sa Uredbom o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Službeni list Crne Gore", br. 041/18 od 28.06.2018), 27. novembra 2018. godine objavilo Javni poziv građanima, stručnim i naučnim institucijama, državnim organima, Glavnom gradu, Prijestonici i opštinama, strukovnim udruženjima, političkim partijama, sindikatima, savjetima manjina, vjerskim zajednicama, nevladinim organizacijama, medijima i drugim zainteresovanim organizacijama, zajednicama i pojedincima da se uključe u Javnu raspravu o Nacrtu Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023.

O održavanju Javne rasprave javnost je informisana putem objavljivanja Javnog poziva na sajtu Ministarstva za ljudska i manjinska prava (27. novembra), sajtu E-uprave (27. novembra), posredstvom mreže CRNVO (27. novembra), putem štampanih medija (dnevni list Pobjeda 30. novembra 2018.g., u okviru kojega je odštampani primjerak Nacrta Strategije distribuiran kroz cjelokupni tiraž).

Link ka javnom pozivu:

<http://www.mmp.gov.me/vijesti/194089/Javni-poziv.html>
<https://www.euprava.me/eparticipacija/lista-javnih-rasprava/mljm/974/Javni-poziv-za-Javnu-raspravu-o-Nacrtu-strategije-za-unapredenje-kvaliteta-zivota-LGBTI-osoba-u-Crnoj-Gori-2019-2023.html>

Javna rasprava je trajala od 27. novembra do 17. decembra 2018. godine (ukupno 20 dana). U okviru Javne rasprave su održana tri okrugla stola i to:

1. Dana 4. decembra 2018. godine (utorak) u Bijelom polju;
2. Dana 7. decembra 2018. godine (petak) u Budvi;
3. Dana 17. decembra 2018. godine (ponedeljak) u Podgorici.

Okruglim stolovima su prisustvovali predstavnici državne administracije, lokalnih samouprava i drugih zainteresovanih strana.

Pisane komentare na Nacrt Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 tokom Javne rasprave su dostavili:

1. NVO Institut za društvenu i obrazovnu politiku i NVO Savjet za implementaciju omladinske politike (zajednički komentari);

II PREDLOZI, SUGESTIJE I KOMENTARI DOSTAVLJENI PISANIM PUTEM

Komentari NVO Instituta za društvenu i obrazovnu politiku i NVO Savjeta za implementaciju omladinske politike:

1. U uvodnoj rečenici „... Načelo nediskriminacije, odnosno zahtjev za uživanjem ljudskih prava...” smatramo da bi bilo dobro ukloniti riječ „zahtjev” za uživanjem ljudskih prava jer je objektivno posmatrati da se u Crnoj Gori kao pravno uređenoj zemlji koja svojim građanima garantuje zaštitu ljudskih prava prvenstveno Ustavom, a potom i potpisom na međunarodnim konvencijama, nije dobro da bilo ko zahtjeva mogućnost uživanja sopstvenih prava, pa predlažemo da se ova riječ zamijeni riječju „potreba” jer svako od nas ima potrebu koju osjeća u određenom trenutku za poštovanjem naših ljudskih prava.
2. I dalje u uvodnom dijelu, smatramo da bi bilo dobro u pasusu „... Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, koja je pred vama, predstavlja izraz kontinuiteta politike Vlade Crne Gore i njene posvećenosti da i dalje radi na unapređenju i zaštiti prava i sloboda LGBTI osoba.” pomenuti i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava čiji se rad fokusirana na, kako sam naziv kaže-ljudska i manjinska prava, a i Ministrastvo za ljudska i manjinska prava je operativni nosilac LGBTIQ politike. Predlažemo da to bude: „...koja je pred Vama, predstavlja izraz kontinuiteta politike Vlade Crne Gore i njene posvećenosti da preko Ministarstva za ljudska i manjinska prava koje je operativni nosilac LGBTIQ politike u Crnoj Gori, ali i drugih eksponenata, i dalje radi na unapređenju i zaštiti prava i sloboda LGBTI osoba...”
3. I dalje u uvodnom dijelu, u posljednjem pasusu „... Na kraju treba dodati i da su prilikom izrade Strategije uzete u obzir i mjere koje nisu realizovane u okviru prethodnog strateškog dokumenta, te da su one na adekvatan način inkorporirane u okviru ovog. ” smatramo da bi bilo dobro navesti da zbog objektivnih razloga, pa neavesti koji su to razlozi, određene mjere nijesu realizovane, pa su inkorporirane u ovoj strategiji.
4. Na strani 7 nacrta u dijelu „... Podsticati kulturnu raznolikost kroz osnaživanje kulturne djelatnosti marginalnih i marginalizovanih...” smatramo za spornu riječ „marginalnih” iako

se u nastavku nakon te riječu nabrajaju kao marginalizovane određene grupe. Preporučujemo da ovu riječ „marginalne" u potpunosti uklonite jer se ovako napisao indicira da su neke društvene grupe same po sebi marginalne, a da su od strane nekoga nabrojane grupe iz zagrade marginalizovane, pa bi dobro bilo samo ostaviti riječ marginalizovane sa ovim grupama koje ste nabrojali u zagradi.

5. U svakom od aspekata se na kraju plavo boldirano navodi šta de se desiti ukoliko ostane status quo i vrlo su male, zapravo minimalne razlike između ovog dijela u aspektima, pa se stiče utisak da je to odrađeno principom copy/paste uz izmjenu svega nekoliko riječi pa predlažemo da se ovaj dio dodatno preformuliše, jer bi se dodatnom formulacijom dobilo na kvalitetu i trud koji je uložen u pisanje ovog nacрта bi se dodatno primjetio, a samim tim, vjerujemo, i više cijenio.
6. Mjeru 1.1.3. predlažemo da dodatno proširite i na srednjoškolsku populaciju završnih razreda jer su to većinom punoljetne osobe koje će vrlo brzo krenuti na fakultet, i bilo bi dobro već u završnim razredima srednjih škola raditi sa tom populacijom vezano za oblast LGBTIQ prava.
7. U tabeli indikatora na strani 29, u tački 1.1.3. se navodi da tokom perioda ove strategije nivo obuhvaćenosti studentske populacije će biti 30%. Dakle, ako se svake godine bude obuhvatilo po 30% studenata, a da počemo od objektivnog očekivanja da će svake godine biti drugi učesnici, nije objektivno za očekivati da se svake godine obuhvati po 30% studentske populacije, jer u Crnoj Gori nema toliko studenata, pa kontinuirano na naš predlog iz tačke 6 ovaj indikator proširite i na učenike završnih godina srednjih škola a ovaj indikator da smanjite na 25% kako bi ovaj indikator imao svoje očekivane rezultate.
8. U mjeri 1.1.3. smatramo da bi ovu mjeru trebalo definisati na način što bi se pomenute publikacije dijelile učenicima koji bi učestvovali u radionicama, treninzima ili tematskim predavanjima a ne svim učenicima sa razloga što je lično pravo nekoga da podržava ili ne podržava nešto ali svakako mora poštovati ljudska prava LGBTIQ osoba, pa upravo zbog toga da se ne bi stvorila negativna percepcija u smislu da neko ovu mjeru predstavi kao nametanje smatramo da bi je trebalo sprovesti na ovaj način. Takođe indikator za ovu aktivnost trebaju biti definisani drugačije na način što bi se svake godine po određeni procenat publikacija podijelio i na taj način postigao kontinuitet, ali i trajniji efekat od trenutnog gdje je predviđeno u dvije godine podijeliti svih 5000 publikacija.
9. Mjeru 1.3.4. je potrebno preformulisati na način što bi ove izložbe bile posvećene LGBTIQ tematici ili kulturi, gdje se podrazumijeva da de to biti umjetnici koji dolaze iz LGBTIQ populacije pa stoga predlažemo da se ne potencira da su to izložbe LGBTIQ umjetnika.
10. Mjeru 1.3.5. je potrebno u kontinuitetu realizovati tokom minimum 4 godine tako da predlažemo da se u tabelu indikatora to navedete kao planirano 4 tematske emisije ili panela, svake godine po 1.
11. Mjeru 2.1.3 sa strane 37, predlažemo da proširite i na prevenciju nasilnog ekstremizma na internetu usmjerenog protiv LGBTIQ osoba i da uvedete kao partnere i NVO sa razloga što postoje NVO koje se bave pitanjem borbe protiv nasilnog ekstremizma i svih vidova nasilja, a čime bi se ova mjera zasigurno umnogome bolje sprovela.

12. Tačku 2.1.6. inkorporirati u tačku 2.1.2. jer su međusobno u potpunosti povezane i mjera 2.1.6. se ne bi mogla kvalitetno sprovesti bez mjere 2.1.6. pa je naš predlog da ih spojite, a da uvedete novu mjeru 2.1.6. koja bi bila formulirana na način što bi policijski službenici vršili javnu kampanju sa ciljem borbe protiv diskriminacije LGBTIQ osoba. Na ovaj način bi se ove mjere dodatno obogatile.

Odgovor obrađivača:

1. Termin „zahtjev“ je u Uvodu upotrebljen u kontekstu evolutivnog razvoja ljudskih prava, i u smislu istorijskog zahtjeva različitih društvenih grupa za jednakim uvažavanjem njihovih prava koji su one u ranijem istorijskom periodu adresirale državama i međunarodnim organizacijama. Posmatrano u tom kontekstu termin „zahtjev“ smatramo odgovarajućim i prijedlog za njegovu izmjenu ne prihvatamo.
2. Ukazujemo da Vlada Crne Gore utvrđuje politike, te da su ministarstva, uključujući i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, organi državne uprave koje Vlada (shodno članu 24 Zakona o državnoj upravi, "Službeni list Crne Gore", br. 078/18 od 04.12.2018) osniva, između ostalog, i radi implementacije utvrđenih politika. S tim u vezi, smatramo odgovarajućom formulaciju koja je data u tekstu Nacrta Strategije „...Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, koja je pred vama, predstavlja izraz kontinuiteta politike Vlade Crne Gore i njene posvećenosti da i dalje radi na unapređenju i zaštiti prava i sloboda LGBTI osoba...“, te stoga ne prihvatamo predloženu sugestiju za dopunu citiranog stava Nacrta Strategije.
3. U vezi sa prijedlogom da se stav „...Na kraju treba dodati i da su prilikom izrade Strategije uzete u obzir i mjere koje nisu realizovane u okviru prethodnog strateškog dokumenta, te da su one na adekvatan način inkorporirane u okviru ovog.“ u okviru Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 dopuni sa razlozima koji su doveli do toga da se određene mjere iz prethodnog strateškog dokumenta ne realizuju, ukazujemo da su predmetni razlozi obrazloženi i prezentovani u okviru eksterne evaluacije prethodnog strateškog dokumenta, kao i da će oni biti inkorporirani i u okviru završnog izvještaja o implementaciji Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2013-2018, pa stoga smatramo da nije potrebno da ih navodimo u tekstu Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023.
4. U vezi sa komentarom da se termin „marginalnih“ zamijeni u okviru teksta „*Podsticati kulturnu raznolikost kroz osnaživanje kulturne djelatnosti marginalnih i marginalizovanih grupa (mladi, stari, žene, LGBT osobe, osobe sa invaliditetom) i obezbjediti toleranciju prema tom segmentu kulture;*“, ukazujemo da je riječ o nazivu mjere iz Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030 koja je u cjelosti citirana, te je iz tog razloga ne možemo mijenjati/modifikovati na bilo koji način.
5. Pregled posledica neprimjene mjera iz Nacrta Strategije koji je dat u analizi stanja nakon svakog poglavlja sadrži jasno utvrđen odnos uzrok-problem-posledica, pa ga smatramo u potpunosti validnim. Takođe, sem prijedloga da se pregled posledica preformuliše, nije dat

konkretan i jasan predlog eventualnih dodatnih posledica sa kojima bi se predmetni pregled upotpunio, te stoga ne prihvatamo predloženu sugestiju.

6. Nacrtom Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, odnosno njenom mjerom „1.2.7: Kontinuirano sprovoditi kampanje za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom.“, predviđen je implementacija godišnjih informativnih kampanja za školsku populaciju kojima se promoviraju tolerancija, društveno prihvatanje i nenasilje prema LGBTI osobama. Smatramo da će kroz ovu mjeru školska populacija na adekvatan način biti upoznata sa ljudskim pravima LGBTI osobama, pa stoga ne prihvatamo prijedlog da se mjera 1.1.3 iz Nacrta Strategije proširi i na srednjoškolsku populaciju završnih razreda.
7. Komentar je prihvaćen na način što je godišnji obuhvat studentske populacije kampanjama od 30% bliže definisan, odnosno vezan za prvu godinu studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori.
8. Mjera 1.1.3 iz Nacrta Strategije se ne odnosi na distribuciju publikacija kako je opisano u komentaru, već na promociju ljudskih prava kod studentske populacije. Naime, opis koji je naveden u dostavljenom komentaru se odnosi na mjeru 1.3.3: *Nabaviti 5000 publikacija koje se tematski bave LGBTI osobama i kulturnim identitetima koji afirmišu njihovo društveno prihvatanje, i distribuirati ih školama u Crnoj Gori*, čija je svrha da se obogate bibliotečki fondovi obrazovnih ustanova i zainteresovanim licima učini dostupna literatura koja se bavi LGBTI tematikom. Stoga se predložena sugestija ne prihvata.
9. Svrha mjere 1.3.4 *Organizovati izložbe umjetničkih radova LGBTI osoba*, a kako je ponuđeno u opisu mjere u Nacrtu Strategije, jeste da omogućiti neposredniji kontakt građanima sa LGBTI stvaraocima kroz dimenziju umjetničkih ostvarenja, i da se podstakne njihova otvorenija uzajamna komunikacija. Polazeći od toga, smatramo da predloženo preformulisanje mjere obesmišljava njenu svrhu, pa je stoga ne prihvatamo.
10. Prijedlog da se mjera 1.3.5 *Promocija Zbornika radova o queer teoriji* iz Nacrta Strategije u kontinuitetu realizuje tokom 4 godine, odnosno da se jedna ista publikacija prezentuje javnosti tokom 4 godine, kroz realizaciju godišnjih panela ili tematskih emisija smatramo nesvrhsishodnim i neopravdanim, pa stoga predloženu sugestiju ne prihvatamo.
11. U vezi sa prijedlogom da se mjera 2.1.3 *Edukovati pripadnike policije u Grupi za borbu protiv visokotehnološkog kriminala SKP-a u Upravi policije za suzbijanje govora mržnje na internetu* proširi i na prevenciju nasilnog ekstremizma protiv LGBTI osoba na internetu, ukazujemo da pitanje nasilnog ekstremizma nije u vezi sa predmetom Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, već da je pitanje nasilnog ekstremizma predmet posebnih strateških dokumenata koji su u nadležnosti drugih državnih institucija, pa stoga ne prihvatamo predloženu sugestiju.
12. U vezi sa prijedlogom da se mjere 2.1.2 i 2.1.6 iz Nacrta Strategije objedine u jednu, ukazujemo da navedene mjere, iako tematski povezane, podrazumijevaju realizaciju različitih aktivnosti (dakle riječe je sa jedne strane o realizaciji obuka za pripadnike policije, a sa druge o izradi priručnika za postupanje policije), odnosno različite metodološke pristupe u njihovoj implementaciji, pa stoga smatramo da je nepraktično i metodološki

nekorektno njihovo objedinjavanje u jednu mjeru. Dodatno, u vezi sa prijedlogom da se formuliše nova mjera koja bi podrazumijevala da policijski službenici sprovode javnu kampanju sa ciljem borbe protiv diskriminacije LGBTI osoba, a polazeći od toga da je zanačajan dio mjera iz Nacrta Strategije posvećen podizanju nivoa svijesti o ljudskim pravima LGBTI osoba kod različitih ciljnih grupa, smatramo da je aspekt promocije borbe protiv diskriminacije LGBTI osoba u dovoljnoj mjeri zastupljen u okviru mjera iz Nacrta Strategije, pa predloženu sugestiju ne prihvatamo.

III PREDLOZI, SUGESTIJE I KOMENTARI NA KOJE JE ODGOVORENO TOKOM ODRŽAVANJA OKRUGLIH STOLOVA

Tokom održavanja okruglih stolova nije bilo konkretnih sugestija/komentara na Nacrt Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023.

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA